

Econ1210 Våren 2007

Om offentlig sektor

Hilde Bojer
hilde.bojer@econ.uio.no

20. april 2007

Vi skal studere:

Offentlig sektor som del av økonomien: produksjon, fordeling og forbruk av økonomiske goder

Dette er svært kontroversielle saker
og viktig i den politiske debatten

Eksempler:

- ▶ Skattenivået
- ▶ Hva slags skatter? – eiendomsskatt, rentefradrag
- ▶ Private skoler? Hvor mange? Hva slags?
- ▶ Billige barnehager eller kontantstøtte?
- ▶ Studiefinansiering
- ▶ Private sykehus?
- ▶ Egenandeler i helsetjenesten
- ▶ Reform av alderspensjonen i folketrygden
- ▶ Er trygdene for generøse?
- ▶ etc etc etc

Hva er offentlig sektor?

I Norge:

- ▶ Stat
- ▶ Fylkeskommune
- ▶ Primærkommune

Generelt:

- ▶ Central government
- ▶ Local government

I dette kurset skal vi studere offentlig sektor under ett
Og ofte kalle den 'staten' for enkelhets skyld

Hva gjør offentlig sektor?

- ▶ Produserer visse økonomiske goder
- ▶ Fordeler dem
- ▶ Krever inn skatter

Hva produserer offentlig sektor?

Det offentlige produserer varer og tjenester, blant annet:

- ▶ Forsvar/militærvesen
- ▶ Rettsvesen og politi
- ▶ Infrastruktur (bl a veger)
- ▶ Helsetjenester
- ▶ Undervisningstjenester
- ▶ Forsikringstjenester (Folketrygd, folkepensjon)

Norge: Prosentvis fordeling av offentlige utgifter

Formål	2003	2004	2005
Forsvar, rettsvesen o.l.	6,3	6,1	6,0
Næringsøkonomiske formål	8,5	8,4	8,2
Helsepleie	16,9	17,1	17,2
Utdanning	14,1	13,9	14,2
Sosial omsorg	40,0	40,9	40,6
Annet	13,7	14,2	14,2

Kommentar: Næringsøkonomiske formål inneholder blant annet veger og annen infrastruktur samt subsidier bl a til jordbruket

Kommentar: Sosial omsorg er i hovedsak sosialforsikring (Folkepensjon m.v.)

Noen viktige begrep

- ▶ Offentlige utgifter =
- ▶ Offentlig kjøp av varer og tjenester + Overføringer
- ▶ Offentlig kjøp av varer og tjenester =
- ▶ Offentlig konsum + Offentlige investeringer

Overføringer Utbetaling uten gjenytelse: pensjon, barnetrygd, subsidier. (17 pst av BNP)

Investering Kjøp av varige goder: bygninger, veger, anlegg ellers. (3 pst av BNP)

Konsum Utgifter til lønn og annet løpende forbruk (papir og kritt) (20 pst av BNP)

Skatt i prosent av BNP 2002 - utvalgte land i OECD

EU gjennomsnitt	40,6
OECD gjennomsnitt	36,3
Norge	43,5
Danmark	48,9
Frankrike	44,0
Japan	25,8
Sverige	50,2
Tyskland	36,0
UK	35,8
USA	26,4

Kilde: OECD

Offentlig sektor 2004 - utvalgte land i OECD

Prosent av BNP

	Offentlige inntekter	Offentlig konsum	Social security	Offentlig sparing
Norge	57,9	22,0	15,0	12,5
Danmark	58,9	26,7	16,9	2,2
Frankrike	49,8	23,9	17,7	-2,6
Japan	30,3	17,7	10,9	-4,8
Sverige	58,2	27,7	18,0	1,6
Tyskland	43,2	18,4	19,2	-2,8
UK	40,8	21,2	13,4	-1,9
USA	31,9	15,6	12,0	-3,4

Kilde: OECD

Graf s 377 i S and W er neppe riktig

I økonomisk teori griper det offentlige inn i økonomien av tre grunner:

1. Effektivitet
2. Fordeling
3. Formyndergoder (merit goods)

Effektivitet

Markedsimperfeksjoner.

Viktige markedsimperfeksjoner er:

- ▶ Kollektive goder (Forsvaret)
- ▶ Eksterne virkninger (Forurensing)
- ▶ Naturlig monopol (Stordriftsfordeler i produksjonen: Kollektiv transport)
- ▶ Assymmetrisk informasjon (Sosial forsikring: folketrygden)

Fordeling

= Fordeling av økonomiske goder (inntekt)

Markedet fordeler gjennom prisene:

- ▶ Lønnsinntekt
- ▶ Kapitalinntekt

De fleste

(ikke alle)

mener at markedsinntektene i noen grad bør omfordeles.

Virkemidler

- ▶ Skatter og avgifter
- ▶ Overføringer
- ▶ Gratis eller subsidierte individuelle goder

Alle disse har også virkninger på effektiviteten i markedet.
Derfor: avveining (trade-off) mellom effektivitet og fordeling
Engelsk: equity betyr nærmest rettferdighet.
Uttrykket social justice brukes også.

Overføringer

I hovedsak Folketrygden
(alderspensjon, uførepensjon, sykepenger, dagpenger under
arbeidsløshet)
+ barnetrygd og kontantstøtte m.v.

Offentlig finansierte individuelle goder

- ▶ Undervisning (inkl barnehager)
- ▶ Helsepleie

Disse kan delvis også begrunne ut fra hensyn til effektivitet (eksterne virkninger, assymetrisk informasjon)

Formyndergoder/onder

Kalles formyndergoder fordi de bryter med prinsippet

KONSUMENTSUVERENITET

Konsumentsuverenitet: hvert individ bestemmer selv sitt eget beste

Paretoeffektivitet, Pareto-optimum bygger på konsumentsuverenitet.

Ingen kan få det bedre uten at minst en får det verre:

Få det bedre/verre ifølge konsumentenes egne preferanser.

Det motsatte av konsumentsuverenitet kalles

PATERNALISME

Pappa (pater) vet best

Eksempler på formyndergoder/onder

- ▶ Dyrevern
- ▶ Forbud mot narkotika
- ▶ (Forbud mot kjøp av sex)
- ▶ Kontroll med kjøp/besittelse av våpen
- ▶ Obligatorisk skolegang
- ▶ Obligatorisk medlemskap i folketrygden?

Sosialforsikring

Alternativet til de fleste ytelsene fra folketrygden er privat forsikring: Forsikring mot bortfall av inntekt pga sykdom, alderdom, uførhet, arbeidsløshet

Sykeforsikring

Det vil ikke alltid være mulig med et marked for disse typene forsikring

En vanske: assymmetrisk informasjon

Et privat forsikringselskap må kjenne risikoen for at hver enkelt skal bli syk for å kunne inngå en lønnsom kontrakt

Standardkontrakt kan tiltrekke seg for mange med høy risiko og for få med lav risiko

Uheldig utvalg (Adverse selection)

Obligatorisk sykeforsikring løser problemet

Men utgjør tvang mot et mindretall?

Offentlig sosialforsikring kan derfor begrunnes med både ved effektivitet og fordeling!